

גבולות היחידה: פרק כ"ה פסוקים כ"ט-ל"ד

נושא היחידה: מכירת הבכורה

כתבה: יעל דאר

מספר שיעורים: 1

כללי:

בשיעור זה נלמד על מכירת הבכורה. זהו נושא טעון מאוד, והוא משפיע מאוד על עתידם של הבנים והעמים שיצאו מהם בעתיד הקרוב והרחוק. העניין הזה מצטרף לדברי ה' לרבקה על עתיד הבנים – דברים שיצחק אינו מודע להם כלל, ובמקרה של מכירת הבכורה – גם רבקה אינה יודעת מכך.

פתיחה:

נאמר: בשיעור הקודם למדנו על לידת הבנים, ואף ראינו שהם גדלו. כל אחד מהם התפתח בהתאם לאופי שלו. היום נלמד על אירוע שקרה ביום שבו נפטר אברהם אבינו. זה היה יום עצוב מאוד למשפחה. סבא אברהם נפטר. התאומים בני 15¹. יצחק באבל על אביו, ויעקב מכין לו מאכל – תבשיל עדשים (נזיד עדשים). מקובל שנותנים לאדם אבל לאכול מאכלים עגולים, כדי להראות את מעגל החיים. עד היום, נוהגים כך. יעקב הכין עדשים, שהן עגולות.

לימוד הפסוקים:

נקרא את הפסוקים קריאה צמודה.

פסוק כ"ט: יעקב מבשל נזיד. לפי רש"י, להברות את האבל. עשיו מגיע מן השדה והוא עייף.

נשאל: מה עושה אדם עייף? (הולך לישון). מה אנו מצפים מעשיו שיעשה עכשיו? (שילך לישון).

נקרא את פסוק ל', ונשאל: מה מבקש עשיו מיעקב? "הלעיטני... כי עייף אנוכי".

נשאל: אם עשיו ביקש לאכול, סימן ש... (עייף בלשון המקרא = רעב)².

נשאל: אם אתם הייתם רוצים לבקש מאימא אוכל, באילו מילים הייתם מבקשים זאת?

נשמע כמה תשובות, ונוסיף לשאול: האם הייתם מבקשים מאימא: 'תאביסי אותי באוכל?' או

'תשפכי לי אוכל לפה'?

נשאל: מי יכול למצוא בפסוק את המילים שבהן עשיו מבקש את האוכל מיעקב? "הלעיטני נא

מן האדום האדום הזה".

נסביר: עשיו משתמש במילה שמתאימה לבעלי חיים - אולי בגלל שהוא רגיל לצוד ורגיל בבעלי

חיים. הלעיטני – אינה מילה שמתאימה לבני אדם. רש"י: אפתח פי ושפוך הרבה לתוכו. והוא

¹ התאומים נולדו כשיצחק היה בן 60. אברהם היה אז בן 160, ונפטר בגיל 175. התאומים היו אז בני 15. התורה אינה מזכירה כאן את מות אברהם, כי תקופתו 'נסגרה' כבר בסוף הפרשה הקודמת. אנחנו נמצאים בתקופתו של יצחק.

² ראב"ע מוכיח מפסוק בישעיה: 'ארץ עיפה' – המשמעות היא ארץ רעבה / צמאה למים.

אפילו לא מזכיר בפירוש את שם המאכל, אלא 'האדום האדום' הזה. לא משנה לו מה הוא יאכל – העיקר שיאכל.

פסוק ל"א: יעקב מנצל את ההזדמנות שעשיו רעב, ורוצה משהו מידי, והוא מיד מבקש: "מכרה כיום (באופן ברור כאור יום) את בכורתך לי".

נקיים כאן שיחה בכיתה על הבכורה. נסביר ש'בכורה' זה מעמד הבן הבכור.

נתעניין בכיתה מי בכור? האם אפשר להתחלף עם הבכור בבית? מה המשמעות של מכירת בכורה? מה התפקידים של בכור? האם יש לו אחריות מיוחדת? האם הם מכירים מצוות מיוחדות הקשורות לבכור? (פדיון הבן, לישראלים)

נסביר שהתורה מתייחסת לבכור באופן מיוחד, כי הוא אמור להמשיך את המשפחה אחרי מות האב, ולכן הוא יורש פי שניים מאחיו. נסביר שמלכתחילה היו הבכורים אמורים לעבוד במקדש. כך היה עד חטא העגל, ומאז פודים את הבכורות. הבכור הוא תפקיד חשוב ואחראי. כשיעקב מבקש לקנות את הבכורה, הוא בעצם מבקש לעצמו את האחריות על המשך המשפחה – משפחת האבות. משפחת האבות – ממנה יצאו עם ישראל, ארץ ישראל, בית המקדש. על כל אלה מוותר עשיו...

נקרא את פסוק ל"ב: עשיו מוכן למכור את הבכורה. הוא לא רוצה את האחריות הזאת.³

מבחינתו – הוא עומד למות. נשאל: למה הוא עומד למות? הרי הסברנו שהוא צעיר. והתשובה: הוא צד בעלי חיים, כל ציד כזה טומן בחובו סכנת מוות - "שבכל יום ויום הוא מסתכן בעצמו כאשר יצא לצוד שמא יהרגוהו החיות, ויתכן שימות קודם אביו" (ראב"ע ל"ב).

נשאל: מה המחיר שיעקב ישלם לעשיו על הבכורה? האם זה מחיר מתאים לדבר כמו 'הבכורה'? מה זה מלמד על עשיו? (זלזל מאוד במעמד הזה..)

פס' ל"ג: נקרא ונשאל: מאחר שעשיו מסכים למכור את הבכורה, מדוע יעקב ביקש שיישבע לו? רד"ק – שמא אחר שתאכל – תתחרט.

ספורנו – מפני היות הקניין על דבר שאין בו ממש – השבועה תמלא חסרונו. (יעקב קנה משהו שאינו חפץ, אי אפשר להחזיק ולשמור אותו בארון, ולכן הוא דרש שבועה, כדי שהקנייה תהיה רצינית.)

חזקוני – השבועה לי שאינך חוזר בכך. לא תחזור בכך להיות מערער עליה מן היום הזה ולהבא, ועל ידי כן (שנשבע) תתקיים המכירה. שאלמלא כן, יוכל עשיו לומר 'חוזר אני בי'.

כל המפרשים האלה מסכימים שיעקב רצה לממש את המכירה הזאת ולתת לה תוקף שאי אפשר לערער עליו.

³ נוכל גם לדבר עם התלמידים על הביטוי "סדר עדיפויות". יש דברים חשובים בחיים שצריך בשבילם לוותר על דברים אחרים, ולא נחליף אותם בעד דברים פשוטים. נשאל את התלמידים על דברים כאלה, למשל: כיבוד הורים שישנים, מול רצון לבקש מהם כסף לארטיק, רצון להצליח במבחן מול מידת היושר, הרצון לנצח בכדורגל מול חשיבות ההגינות והחברות ועוד.

פסוק ל"ד: סיום הסיפור. יעקב נותן לעשיו את התבשיל, ועשיו אוכל. נשאל: כמה פעלים שעשה עשיו מופיעים בפסוק הזה? ישנם חמישה פעלים רצופים: ויאכל, וישת, ויקם, וילך, ויבז. ריבוי פעלים ברצף מעיד על מהירות בעשייה ועל היחס לבכורה - ויבז.

פעילויות לסיכום הלימוד בפרק⁴

☞ משימה לתלמידים במחברת:

1. מצא בפסוקים ל"ב ול"ד בטוויים המלמדים על היחס של עשו אל הבכורה. העתק אותם.
2. מצא בפסוקים ל"א ול"ג בטוויים המלמדים על היחס של יעקב אל הבכורה. העתק אותם.

☞ נבקש לעיין בפסוקים הבאים ולהשלים את המילים החסרות:

פסוק כ"ה: "וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן _____ כָּלֹּ פְּאֲדָרְתֵּי שְׁעָרֵי."

פסוק ל': "הֲלֵעִיטְנִי נָא מִן-_____ הַזֶּה."

פסוק ל': "עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ _____."

נשאל: על איזה צבע מדברות המילים שהשלמתם? למי קשורות המילים האלה?

נסביר: מעשיו יצא עם שמו אדום. נראה במפה את מקומה של אדום (מדרום-מזרח לים המלח). מלך אדום היה אויב של ישראל. כשבני ישראל יצאו ממצרים וכבר התקרבו לארץ, הם רצו לעבור בשטח של ארץ אדום כדי להתקרב לארץ ישראל, אך מלך אדום לא הרשה להם להיכנס לארצו, ואף איים עליהם במלחמה. גם בהמשך היו האדומים יריבים של ישראל – כך לאורך תקופת הנביאים. פעמים שאדום נכבשה ע"י ישראל, ופעמים שאדום הציקה לישראל. התגשמות הנבואה: 'ולאום מלאום יאמץ'.

☞ שאלת שאלות בפרק⁵:

סמנו ✓ ליד כל שאלה שיש עליה תשובה בפרק.

סמנו ✗ ליד כל שאלה שאין עליה תשובה בפרק.

- מדוע נקרא יעקב בשם 'יעקב'? _____
- מדוע אהב יצחק את עשו? _____
- מדוע רצה יעקב לקנות את הבכורה? _____
- מדוע הסכים עשו לוותר על הבכורה? _____

⁴ המשימות נבנו בהשראת החוברת: 'חיי שרה', תולדות חוברת עבודה בנושאים: מות אברהם, הולדת יעקב ועשו, הוצ' מט"ח, עמ' 18, 22, 23.

⁵ זו עוד אחת ממימוניות הלימוד בתנ"ך: מיומנות מס' 7: שאלת שאלות.

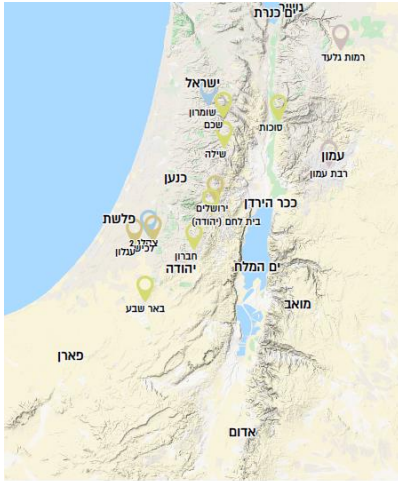
- האם ידעו יצחק ורבקה על מכירת הבכורה ליעקב? _____
- מה הרגישה רבקה כאשר נולדו הבנים? _____

כתבו במחברת עוד שאלה שיש עליה תשובה בפסוקים, ושאלה שאין עליה תשובה.

הצעות להמחשה:

- הכנת נזיד עדשים בכיתה (או להביא מהבית נזיד מוכן).
- תמונה של סיר מרק גדול או להביא לכיתה סיר גדול – ופשוט להמחיש לתלמידים מה מתכוון עשיו לעשות - לשתות בשפיכה מתוך הסיר.
- מפת ארץ ישראל ושכנותיה. להראות היכן נמצאת אדום (המפה נלקחה מאתר 'התנ"ך', בראשית כ"ה).

מסרים והפנמה:

- חשיבות הבכורה
- יחסי עשיו-יעקב - מפתח ליחסי אדום-ישראל

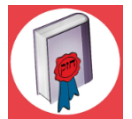
מבט שלם:

פרק זה הוא הראשון מבין שלושת פרקי פרשת תולדות. הפרק הבא, פרק כ"ו, שובר לנו את הרצף הסיפורי על מה שקרה בבית משפחת יעקב. אך כנראה הוא נמצא במקומו הכרונולוגי, שהרי גנבת הברכות הייתה בגיל מאוחר הרבה יותר. מיד לאחר גנבת הברכות, יעקב בורח לחרן, ולדעת רש"י, הוא היה בן 63 כשהגיע לחרן (רש"י, כ"ח, ז'⁶).

סיכום וסיים:

למדנו היום על מכירת הבכורה. בואו נבדוק: מי יודע על מכירת הבכורה? (יעקב ועשיו) מי לא יודע על מכירת הבכורה? (יצחק ורבקה) נזכיר כי לרבקה יש מידע על הבנים, מידע שאותו היא אינה מספרת ליצחק. עכשיו נוסף דבר חדש – מכירת הבכורה, שגם היא אינה יודעת עליה. מזכור את הדברים האלה עד שנגיע לפרק כ"ז.

הרחבות:

הערך '[אדום \(עם\)](#)' מוויקיפדיה מסכם היטב את הידוע על אדום. עיינו במיוחד בפרק על יחסי ישראל ואדום.

⁶ ואם נקבל את דברי חז"ל שיעקב שהה י"ד שנה באוהלי שם ועבר, הרי שהוא היה בן 49 בעת גניבת הברכות, 34 שנים לאחר מכירת הבכורה. פרק כ"ו אירע, כפי הנראה, בתקופת 34 השנים.

